

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.06.003>

УДК 336.1

JEL: G34, G38, O16

Т.І. ЄФИМЕНКО, д-р екон. наук, проф., академік НАН України,
президент ДННУ «Академія фінансового управління»
бул. Миколи Міхновського, 38, 01104, Київ, Україна
e-mail: efimenko@afu.kiev.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9163-3959>

ГАРМОНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА СТРЕСОСТІЙКОСТІ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ *

Показано, що в умовах геоекономічної фрагментації національні стандарти мають кореспондувати з наднаціональними нормами розкриття фінансової і нефінансової інформації. Наголошено, що канали поширення даних повинні забезпечувати рівноправний, своєчасний і не пов'язаний з надмірними витратами доступ користувачів до необхідних відомостей стосовно стресостійкості компаній під час воєнного стану і сталого розвитку в повоєнний період.

Ключові слова: невизначеність; стресостійкість; резилієнтність національної економіки; звітність про сталий розвиток; інфраструктура звітності про сталий розвиток; План повоєнного відновлення України.

Протягом другого року великої війни українська нація і лідери світової спільноти ще більше згуртувалися в боротьбі за перемогу над російським агресором. До жодним чином не виправданого, незаконного вторгнення РФ стійкі прогнози постпандемійного відновлення України

* Статтю підготовлено в рамках виконання проекту «Формування засад національно укоріненої стійкості та безпеки економічного розвитку України в умовах гібридної системи «мир-війна»» ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (державний реєстраційний № 0123U100965).

Ц и т у в а н н я: Єфименко Т.І. Гармонізація інформаційного середовища стресостійкості корпоративного сектору економіки. *Економіка України*. 2023. № 6. С. 03—22. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.06.003>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

характеризувалися доволі стабільними в перспективі якісними й кількісними показниками. Однак 2022 р., який розпочався зростанням, завершився найбільш руйнівним за всю історію незалежності України падінням економіки. Водночас про певний потенціал стресостійкості вітчизняної соціально-економічної системи (СЕС), її корпоративного сектору свідчать такі дані. За наявності сотень зруйнованих чи пошкоджених виробництв і підприємств, безпрецедентної кількості біженців (до 8 млн осіб), високого безробіття (близько 30 %), інфляції (близько 28 %) фактичний результат виявився кращим за перші на старті війни прогнози Уряду й світових фінансових інституцій, орієнтовані на падіння української економіки у 2022 р. на 40—50 %: економічний спад становив 29,1 %. У період воєнного стану всі можливі внутрішні й зовнішні ресурси сконцентровано на протидії тяжким наслідкам у зв'язку з незворотними людськими, соціальними й економічними втратами, завданою державою-загарбницею величезною шкодою інфраструктурі тощо.

Вивченню різних аспектів корпоративної власності присвятили праці багато відомих учених, серед яких такі автори провідних теоретичних шкіл, як Й. Шумпетер [1], Ф. Хайєк [2—4], А. Мінз і Л. Берлі [5], П. Друкер [6], Луїс і Патрісія Келсо [7], Л. Ерхард [8] та інші. На особливу увагу, на наш погляд, заслуговують неінституціональні концепції функціонування корпорацій Р. Коуза [9], Дж. Б'юкенена [10], Дж. Стігліца [11], О. Вільямсона [12], де відображено питання приватного і публічного регулювання, спрямованого на мінімізацію всіх видів витрат: економічних, соціальних тощо. Ефективне використання економічного потенціалу і можливостей корпоративного підприємництва здійснюється на базі спільно-часткової форми власності. Партнерство створюється, коли два і більше суб'єкти (бізнес-партнери) укладають угоду про спільне володіння і управління підприємством, розподіл одержуваного доходу, ризику і збитків. При цьому проявом демократизму є самостійний вибір економічного агента на користь добровільного злиття вільних коштів з метою отримання прибутку. Американському економісту Дж.К. Гелбрейту [13] належать пріоритет у вивченні феномену техноструктури, а також висновок про те, що саме техноструктура генерує ринкову поведінку корпорацій.

Вагомим є внесок у дослідження окреслених питань, з урахуванням наслідків російської повномасштабної агресії, провідних українських науковців, фундаторів сучасних наукових шкіл. Так, В.М. Геєць [14] наголошує на можливості формування суспільного договору між населенням і бізнесом. У такому вимірі узгоджуватимуться фактори, що визначатимуть реалізацію окремих складових політики соціальної якості, коли орієнтація на максимально можливий соціально-економічний розвиток, у тому числі за певних обмежень у матеріальному становищі протягом періоду в три — п'ять років, за умови капіталізації прибутків на засадах входження до складу ЄС, сформує особливе середовище для успіху згаданої політики. Рівень розвитку теоретичних засад останньої й практич-

ності в підходах до її застосування з використанням системи індикаторів, що охоплюють сферу соціально-економічної безпеки, соціальну згуртованість, соціальну залученість і соціальні можливості, дає змогу авторові стверджувати, що в період повоєнної реконструкції України досяжним є суспільний консенсус, котрий визначатиме успішність переходу від війни до мирного розвитку. Згідно з баченням А.А. Гриценка [15], повоєнне відновлення вітчизняної економіки має бути спрямоване на формування національно укоріненого економічного розвитку, який спирається на повне використання господарського потенціалу і створення мережі ланцюгів продукування доданої вартості й переробки сировини в кінцеву продукцію для задоволення внутрішніх потреб і експорту. Е.М. Лібанова [16] підкреслює: конкретні програми повоєнної відбудови базуватимуться на результатах наукового аналізу, багатоваріантних прогнозів відповідно до різних сценаріїв реалізації ключових можливостей, з одного боку, і ризиків та загроз — з іншого. Тому необхідно визначити базові індикатори, за допомогою яких відстежуватимуть напрями й темпи руху, кількісно їх обчислюватимуть для конкретних періодів, запроваджувати моніторинг реалізації кожного проекту або програми з постійним переглядом доцільності їх подальшої реалізації чи заміни. На думку відомої вченої, повоєнна Україна — країна-переможниця — повинна постати як східноєвропейський центр гідності й справедливості, свободи й єдності, де все суспільство буде залучено до відродження держави. Невід'ємним її підґрунтям стануть конкурентна економіка, відновлення довірили, ефективно управління.

Для вдосконалення і адекватної оцінки інституціональних передумов управління в підприємницьких структурах, зокрема, тих, що є емітентами цінних паперів, з метою підтримки динаміки піднесення і фінансової стабільності міжнародна спільнота постійно вносить зміни еволюційного характеру до відповідних наднаціональних стандартів. Так, у рамках перегляду у 2022 р. розроблених ОЕСР Принципів корпоративного управління¹ визначено необхідність їх суттєвого переформатування² з включенням нового розділу «Сталий розвиток та резилієнтність». У статусі кандидата в члени Європейського Союзу для України вкрай важливою є своєчасна інституціональна адаптація до положень Директиви ЄС 2022/2464³,

¹ G20/OECD Principles of Corporate Governance. Paris, OECD Publishing, 2015. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264236882-en>

² Secretary-General's Second Report to G20 Finance Ministers and Central Bank Governors on the Review of the G20/OECD Principles of Corporate Governance. OECD, 2022. URL: <https://www.oecd.org/corporate/OECD-Secretary-General-Report-G20-FMCSBG-Review-G20-OECD-Principles-Corporate-Governance-2022.pdf>

³ Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464> (дата звернення: 15.05.2023).

котра коригує Директиву 2013/34/ЄС, що регулює подання нефінансової інформації, та низки інших наднаціональних документів. З 2024 фінансового року буде розширено сферу зобов'язань щодо звітування з питань сталого розвитку підприємств, які є резидентами держав — членів ЄС або провадять діяльність на території Союзу. Директива вимагає від країн-членів ужиття заходів, націлених на те, щоб розкриття інформації про сталий розвиток містило дані про довгострокові плани стосовно сумісності бізнес-моделі компанії і стратегічних цілей стійкості з урахуванням уникнення залежності від видобутку вугілля, нафти і газу, а також досягнення кліматичної нейтральності до 2050 р.⁴

Невід'ємною складовою стратегій резиліентності стає політика сталого розвитку, яка передбачає реалізацію прийнятих у 2015 р. 17 Цілей тисячоліття (Цілі сталого розвитку — ЦСР)⁵. З урахуванням регіональних особливостей на національному рівні за допомогою стандартів глобального управління Environmental, social, and corporate governance (ESG) здійснюються кроки щодо гарантування стабільності соціально-економічного простору. В такому аспекті ключовими факторами постають модернізація і підвищення якості цивілізаційних відносин, що забезпечуватиме необхідні ресурси для поступового просування до досягнення ЦСР. Але через високий рівень невизначеності, повсюдне поширення явищ уразливості, надзвичайних ситуацій, конфліктів в умовах нової економічної реальності варто брати до уваги песимістичні припущення відомих аналітиків [17], згідно з якими нині, коли минула половина терміну здійснення ЦСР, практично немає ознак виконання цієї масштабної програми до 2030 р. Під час воєнного стану і повоєнного відновлення координоване управління фінансовими ресурсами на всіх рівнях посилення стресостійкості — суттєва відмінність стратегічного управління [18] в межах не тільки державного, а й реального, корпоративного секторів національної економіки. У період післявоєнної відбудови потрібні дії, спрямовані на нейтралізацію негативного впливу загроз стагнації, скорочення фінансування і можливостей мобілізації внутрішніх доходів для підтримки рівноваги, стабільності в підприємстві, зростання цінності людського капіталу й добробуту населення.

⁴ Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting (Corporate Sustainability Reporting Directive). Overview. LSE. 2023. URL: <https://climate-laws.org/geographies/european-union/laws/directive-eu-2022-2464-of-the-european-parliament-and-of-the-council-of-14-december-2022-amending-regulation-eu-no-537-2014-directive-2004-109-ec-directive-2006-43-ec-and-directive-2013-34-eu-as-regards-corporate-sustainability-reporting-corporate-sustainability-reporting-directive> (дата звернення: 15.05.2023).

⁵ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. United Nations, 2015. URL: <https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/RES/70/1&Lang=E>

Отже, **мета статті** — визначити шляхи гармонізації норм України з визнаними у світі змінами до стандартів розкриття нефінансової інформації щодо діяльності суб'єктів корпоративного сектору економіки, обґрунтувати необхідність імплементації у звітність про сталий розвиток індикаторів надзвичайних ситуацій.

Принципи корпоративного управління G20/ОЕСР⁶ (далі — Принципи) допомагають директивним органам проводити оцінювання і вдосконалювати правові, регуляторні та інституційні рамки менеджменту. Крім того, вони містять керівні настанови для фондових бірж, інвесторів, корпорацій та інших осіб, котрі відіграють певну роль у процесі формування належних управлінських засад. Принципи покладено в основу ключових норм глобальної Ради з питань фінансової стабільності та правил для звітів Світового банку щодо дотримання відповідних стандартів і кодексів. У документі враховано особливості фінансового й корпоративного секторів, які можуть вплинути на результативність менеджменту. Для урядових органів і учасників ринку створюється єдина методологічна база, щоб стандартизувати підходи до формування національного законодавства у сфері регулювання корпоративного управління, а також до узагальнення найкращих практик цілепокладання і досягнення кінцевих результатів. Зважаючи на витрати і вигоди регулювання, уряди розробляють системні підходи до застосування гнучких управлінських рішень, що передбачають адекватне реагування на нові очікування з боку широкого кола стейкхолдерів. Адже конкурентність у світі, що змінюється, передбачає постійне вдосконалення менеджменту відповідно до нових потреб і використання як стандартних, так і кон'юнктурних можливостей. Розкриття і прозорість інформації є одним з основних положень корпоративного управління — поряд з дотриманням прав власності, забезпеченням належного рівня менеджменту, з урахуванням особливостей ринків цінних паперів, пріоритетів для інституційних інвесторів, діяльності посередників, інших зацікавлених осіб. У більшості країн зобов'язання разом з добровільним порядком оприлюднення даних стосуються всіх істотних питань у діяльності корпорацій: основних результатів, фінансового стану, власності й управління компанією. Аби уникнути нерозумних адміністративних вимог чи непорівнянних витрат, під час розкриття інформації зазвичай використовується концепція суттєвості. Йдеться про кваліфікацію даних, приховування чи перекручення яких може вплинути на ухвалення управлінських рішень, наприклад, при голосуванні або у сфері інвестиційної діяльності.

Дані про діяльність підприємства мають відповідати високим стандартам якості ведення бухгалтерського обліку, аудиту й розкриття фінансової і нефінансової інформації. У всьому світі вже успішно вико-

⁶ G20/OECD Principles of Corporate Governance. Paris, OECD Publishing, 2015. 60 p. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264236882-en>

ристовуються визнані міжнародні правила звітності, розроблені за участю приватного сектору та інших зацікавлених сторін, включно з професійними асоціаціями й незалежними експертами. Вони сприяють підвищенню транспарентності й сумісності даних між країнами. У сучасних умовах це забезпечується значним поширенням діджиталізації, упровадженням електронних систем представлення й отримання даних у глобальному геоелектронному просторі.

Передбачається, що чіткий режим розкриття інформації, який забезпечує реальну транспарентність, є основою моніторингу компаній з точки зору оцінки, релевантної ринковим індикаторам, а також збереження впевненості в поведінці на ринках капіталу. Стають зрозумілими територіальні взаємовідносини підприємств, їх структурні особливості й корпоративні політики, ступінь дотримання природоохоронних і етичних стандартів. Поінформованість регуляторів і стейкхолдерів перетворюється на інструмент захисту інвесторів і впливу на ділову активність суб'єктів господарювання щодо залучення довгострокових капіталовкладень. Відповідно, відсутність прозорості може супроводжуватись опортуністичною поведінкою і спричинити втрати як на мікро-, так і на макрорівні. Адже негативні ризики асиметрії інформації пов'язано з імовірними ринковими дисбалансами, підвищенням вартості капіталу, несправедливим розподілом ресурсів. Усі перелічені обставини є вкрай важливими і для багатонаціональних підприємств з урахуванням спеціальних рекомендацій для них з боку ОЕСР⁷.

У даних звітності велике значення також мають нефінансові показники, що характеризують поточну операційну діяльність і програми зміцнення стресостійкості, ділової етики, охорони навколишнього природного середовища, соціальних питань, прав людини та інших зобов'язань у сфері державної політики.

Принципи, уперше прийняті в 1999 р., в останній редакції 2015 р. були міжнародним орієнтиром у секторі корпоративного управління, схваленим групою G20. У жовтні 2021 р. на тлі постпандемічних, геоелектронних загроз дестабілізації міністри ОЕСР і лідери G20 підтримали рішення про перегляд Принципів, визнавши важливість належних рамок корпоративного управління і ринків, що реально функціонують як у глобальному, так і в національних масштабах. Одночасно Комітет з корпоративного управління ОЕСР провів громадські консультації з актуалізації Принципів⁸. Було задекларовано загальну мету — оновлення документа у світлі останніх змін на ринках капіталу, а також політики і практики підтримки стійкості корпоративного сектору й покращання доступу компаній до фінан-

⁷ OECD Guidelines for Multinational Enterprises. Paris, OECD Publishing, 2011. 92 p. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264115415-en>

⁸ Public Consultation on Draft Revisions to the G20/OECD Principles of Corporate Governance. OECD, 2022. URL: <https://www.oecd.org/corporate/public-consultation-review-G20-OECD-principles-corporate-governance.pdf>

сування на ринках капіталу. Було визначено низку пріоритетних сфер: ризик-менеджмент у екологічній, соціальній, управлінській сферах; цифровізація; корпоративна власність і концентрація виробництва; інституційні інвестори й менеджмент. Відповідно до нововведеної в документ про Принципи частини VI «Стійкість і резилієнтність» для компаній та інвесторів визнано важливою мотиваційну складову, спрямовану на управління ризиками, а також прийняття фінансових та інвестиційних рішень, що сприятимуть зміцненню стійкості й резилієнтності корпорацій. З листопада 2021 р. триває перегляд базового документа, який має бути завершений у II кварталі 2023 р. У дискусіях беруть участь члени ОЕСР, G20 і Ради з фінансової стабільності G20 (Financial Stability Board — FSB), представники різних держав, регіональних професійних спільнот тощо.

Для адекватнішого визначення сутнісних характеристик економічного розвитку в перспективі слід чітко ідентифікувати понятійно-категоріальний апарат. Категорія sustainable відображає інтеграцію зусиль суспільства в плані забезпечення економічного зростання, соціальної справедливості й раціонального природокористування⁹. Прийняті ООН ЦСР формують основу перспективного планування для сталого майбутнього. Отже, втілення поняття sustainable у розумінні «тривкий», «адаптивний» передбачає збереження й розширення сформованих і прогнозованих позитивних економічних тенденцій стабільності поряд з протидією негативним ризикам їх порушення. У ХХІ ст. при розробленні та реалізації посткризових, постпандемічних заходів (2008—2021 рр.), а також у контексті переможної відсічі повномасштабному російському вторгненню в Україну 24 лютого 2022 р. і вітчизняного плану повоєнного відновлення в економічній літературі [19], у міжнародних джерелах набули значного поширення похідні від фізичного терміна resilience¹⁰. Цей понятійно-термінологічний апарат важливо використовувати в контексті змін і доповнень до розуміння стійкості [21], маючи на увазі просторово-часові критеріальні характеристики ступеня реагування СЕС на кризогенні фактори їх вразливості (соціально-економічні, кліматичні, епідеміологічні та ін.). Та-

⁹ У 2015 р. країни — члени ООН об'єдналися в межах зобов'язань стосовно глобального і національного впровадження 17 Цілей сталого розвитку.

¹⁰ Resilience (укр. — пружність, еластичність) — здатність напруженого тіла відновлювати свої розміри і форму після деформації, викликані головним чином стискуванням пластичного матеріалу в результаті застосування навантаження (Merriam-Webster dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/resilience>). Поняття resilient (від лат. дієслова resiliere) означає «відскочити», «мати зворотну дію». Загальноприйнята синтаксична форма цього слова в українській мові має кілька варіантів: «резилентний» ([20]), «резильєнтний» (Концепція цільової програми наукових досліджень НАН України «Поствоєнні чинники соціально-економічної резильєнтності України» на 2022—2024 рр. За керів. Е.М. Лібанової. URL: <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2022/04/22040812134624-2145.pdf>), що свідчить про необхідність якнайшвидшого наукового опрацювання єдиного трактування цього логосу. Наприклад, варто розглянути доцільність такої його лінгвістичної форми, як «резилієнтний».

кий підхід відображено в стратегічних документах Міжнародного валютного фонду [22]¹¹. Через логічний взаємозв'язок категорій *fragile* (чутливий до уражень), *vulnerable* (вразливий, не завжди здатний протистояти зовнішнім загрозам унаслідок слабкості) і «резиліентний» (відносно стійкий; потенційно здатний вчасно відновлюватися після втрат, завданих небезпечною подією) потрібним є обґрунтування їх застосування на єдиній базі лінгвістичного і науково-практичного тлумачення. Під подібним кутом зору також слід звернути увагу на усталене правозастосування¹² термінологічних засад визначення небезпечних подій¹³.

У стратегіях стійкого розвитку варто формувати синергію заходів щодо забезпечення як сталого (*sustainable*), так і резиліентного (*resilient*) розвитку¹⁴. Стресостійкість ланцюжків поставок, структури бізнесу і виробничої інфраструктури в корпоративному секторі слід підвищувати стратегічними методами. Концептуальні підходи до розв'язання такого завдання відображено на рисунку. Відповідні шляхи охоплюють:

- цілепокладання стосовно готовності до опору екзогенним шокам з акцентом на прогнозуванні й моніторингу резиліентної активності, життєстійкості критичної інфраструктури, максимізації ділових інвестиційних циклів і обсягів капіталовкладень;
- управління ризиками у відтворювальних процесах, де важливими є накопичення виробничих резервів, раннє виявлення, запобігання загрозам, оцінювання, прогнозування ризикогенності;
- операційна адаптивність і ринкова гнучкість у просторово-часовому освоєнні ринків збуту, формуванні конкурентоспроможності, забезпеченні прозорості в ціноутворенні.

Ступінь стійкості виробничої інфраструктури залежить від компонентного ряду її якісних і функціональних характеристик (див. рис.). Стихійні лиха справляють руйнівний вплив на всі матеріально-речові складові інфраструктури. Загалом їх стійкість залежить від особливостей географічного розташування, а надійність — від резиліентності до стресових навантажень, зносу, старіння.

Для запобігання коливанням попиту, а також політичної кон'юнктури варто надавати велике значення розміщенню продуктивних сил, зокрема, у контексті дублювання їх основних структурних елементів. Так, резервування в телекомунікаційних, електричних мережах дає змо-

¹¹ The IMF Strategy for Fragile and Conflict-Affected States. *Policy Paper*. 2022. No. 2022/004. URL: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/PP/2022/English/PPEA2022004.ashx> (дата звернення: 15.05.2023).

¹² Кодекс цивільного захисту України № 5403-VI від 02.10.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

¹³ Згідно з Кодексом цивільного захисту України, небезпечні події «...за своїми наслідками становлять загрозу життю або здоров'ю населення чи призводять до завдання матеріальних збитків».

¹⁴ World Investment Report. 2021. Investing in Sustainable Recovery. UNCTAD, 2021. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2021_en.pdf

Концептуальна структура напрямів протидії загрозам стресостійкості корпоративного сектору економіки і посилення резилієнтності виробничої інфраструктури.

П р и м і т к а: * ESG — Environmental, Social and Governance (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. United National, 2015, 35 p. URL: <https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=A/RES/70/1&Lang=E>).

Джерело: побудовано авторкою за: World Investment Report. 2021. Investing in Sustainable Recovery. UNCTAD, 2021. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2021_en.pdf; COVID-19 and a new resilient infrastructure landscape. OECD. 2021. Feb 22. URL: <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/covid-19-and-a-new-resilient-infrastructure-landscape-d40a19e3/> (дата звернення: 15.05.2023).

гу підвищувати пропускну спроможність, уникати відключень. У мережах охорони здоров'я теж потрібен баланс наявності медичного персоналу, запасів лікарських засобів і можливостей обслуговування хворих. З метою попередження ймовірних коливань попиту, перебоїв з поставанням на необхідному рівні слід підтримувати резервні запаси. Щоб мінімізувати наслідки непередбачуваних збоїв, також можуть знадобитися певні зміни операційних моделей на основі прогнозування, без структурних переміщень великих фізичних активів [22].

Організований процес протидії загрозам дестабілізації дослідники ЮНКТАД вважають однією з альтернатив у консолідації можливостей виробничо-збутових мереж поглинати потрясіння [23]. Управління ри-

зиками як функція фірм передбачає застосування сучасних стандартних інструментів, передусім цифрових технологій, котрі допомагають уникати асиметричних рішень, забезпечувати транспарентність і підзвітність. Крім того, потрібно зберігати варіативну гнучкість структурної реконфігурації виробничої діяльності, зокрема, мається на увазі пошук альтернативних варіантів логістики і транспортування. Актуальність ризик-менеджменту в цій площині посилюється з урахуванням тенденцій фрагментації економічних відносин після тривалого, протягом багатьох десятиліть, періоду зростаючої торговельної та підприємницької інтеграції.

Сьогодні ситуація у вітчизняній економіці з урахуванням факторів невизначеності, незважаючи на певні оптимістичні припущення в річному прогнозі й за результатами I кварталу 2023 р., залишається суперечливою. У 2022 р. відбулися суттєві структурні зміни, що бачимо з даних таблиці. У період воєнного стану всі галузі економіки, за винятком «Державного управління та соціального страхування» (зростання становило 35 %), зазнали падіння, яке коливалося від 15 до 68 %. Найпомітніший спад відбувся в будівництві (68 %). Саме капітальні видатки стрімко скорочуються в умовах збройних конфліктів. Активні бойові дії та значні руйнування в регіональних індустріальних зонах спричинили спад у переробній промисловості майже на 50 %. Сільське, лісове і рибне господарство, оптова й роздрібна торгівля зменшилися на понад 30 % через ті самі фактори. Зниження (на 36 %) обсягів податків на продукти пов'язане в тому числі з тим, що держава на початку війни запровадила податкові преференції для підприємців. Попри позитивний вплив на соціально-економічне становище в перші місяці війни, згодом цей крок негативно позначився на надходженнях до державного і місцевих бюджетів. Як наслідок, у меморандумі України з МВФ 2023 р. передбачено відновлення довоєнних податків. З боку української влади задекларовано, крім іншого, не зменшувати податки в майбутньому. Це цілком логічно, адже в країнах, котрі воюють, зазвичай податки підвищуються. На зміни структури ВВП істотно вплинуло зниження обсягу експортних поставок на 42 %¹⁵, насамперед, у зв'язку з блокадою українських морських портів з боку держави-агресорки, а також з руйнуванням окупантами багатьох промислових потужностей провідних експортерів, подібних до «Азовсталі» й Маріупольського металургійного комбінату імені Ілліча. При цьому важливо звернути увагу на несуттєве зменшення імпорту (лише на 19 %¹⁶) великою мірою через ввезення пального, обсяги якого у фізичних одиницях практично не змінилися. Цей фактор негативно вплинув і на динаміку, і на загальну конфігурацію ВВП. У структурному аспекті, крім того, варто відзначити збільшення частки у ВВП до 1 відсоткового пункту тільки за шістьма позиціями з 20. Крім згаданого «Державного управління та соціального страхування», з

¹⁵ Портал відкритих даних. Міністерство цифрової трансформації. URL: <https://data.gov.ua/>

¹⁶ Там само.

**Структура ВВП України на базі обсягів
доданої вартості у звітному періоді**

Галузь	2021		2022		Темп змін, %
	обсяг, млн грн	частка, %	обсяг, млн грн	частка, %	
Будівництво	15 0312	2,75	48 726	1,26	-68
Переробна промисловість	56 0527	10,26	319 190	8,23	-43
Податки на продукти	78 0757	14,29	496 138	12,80	-36
Професійна, наукова та технічна діяльність	157 569	2,88	84 717	2,19	-48
Тимчасове розміщування й організація харчування	49 166	0,90	29 348	0,76	-40
Операції з нерухомим майном	314 763	5,76	206 105	5,32	-35
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	31 910	0,58	21 343	0,55	-33
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	180 944	3,31	122 092	3,15	-33
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	351 148	6,42	237 930	6,14	-32
Надання інших видів послуг	46 637	0,85	31 950	0,82	-31
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт	742 123	13,58	512 894	13,23	-31
Сільське, лісове та рибне господарство	593 367	10,86	425 146	10,97	-28
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	19 143	0,35	14 051	0,36	-27
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	134 883	2,47	111 236	2,87	-18
Фінансова та страхова діяльність	161 933	2,96	136 337	3,52	-16
Інформація та телекомунікації	255 635	4,68	216 200	5,58	-15
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	295 300	5,40	16 4587	4,25	-44
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	67 873	1,24	35 386	0,91	-48
Освіта	235 042	4,30	208 230	5,37	-11
Державне управління і соціальне страхування	336 451	6,16	455 228	11,74	35
Р а з о м	5 465 483	100	3 876 834	100	-29

П р и м і т к а. Дані Державної служби статистики України за 2022 р. — у цінах попереднього року, за 2021 р. — у фактичних цінах того ж року.

Джерело: складено авторкою за: Єдиний державний веб-портал відкритих даних. URL: <https://www.data.gov.ua>

виробничого сектору це тільки «Сільське, лісове та рибне господарство», а решта — послуги («Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги», «Фінансова та страхова діяльність», «Інформація та телекомунікації», «Освіта»). За іншими 14 позиціями скорочення частки у ВВП становило до 2 відсоткових пункти. Відповідно, можна дійти невтішного висновку, що для корпоративного сектору економіки характерні ті самі тенденції.

У доповіді ООН чітко резюмовано загальну думку урядів, міжнародних директивних органів, бізнесу, що перехід від стагнації виробництва і торгівлі до активізації стабільніших економічних відносин мав супроводжуватися заходами з консолідації різних аспектів потенціалу резиліентності — стійкості до майбутніх потрясінь¹⁷. Вирішення проблем як у виробничій, так і в інфраструктурній сферах потребує акцентів на зростанні продуктивності, гнучкості, релокації, включно з диверсифікацією джерел постачання, розширення запасів ключових ресурсів тощо. Водночас ці компоненти, взаємодіючи один з одним, є «інтегрованим пакетом, а не меню опцій»¹⁸. Синергія дій з накопичення життєздатності, потенціалу опору стресам повинна базуватися на єдиних підходах до структурної перебудови міжнародних виробничих мереж завдяки підвищенню ефективності людського капіталу, технологічних переваг стратегічних інноваційних лідерів та ін. Антикризові захисні, профілактичні заходи, а також способи реагування на непередбачувані ситуації одночасно мають включати підтримку безпеки і працездатності в разі відмов, відповідати технічним, соціально-економічним стандартам. У несприятливих обставинах ефективно управління повинне сприяти локалізації наслідків криз, зокрема, стихійного й воєнного характеру. Ліквідація цих наслідків має відбуватися у форматі підтриманих громадськістю планів відновлення, котрі повинні передбачати структурну перебудову ланцюгів постачання товарів і послуг. Отже, необхідними є кон'юнктурні раціональні рішення виробничого й інвестиційного характеру залежно від потреб у обмеженні або розширенні потоків капіталу. За допомогою диверсифікації, репатріації, організації аутсорсингу в близькому зарубіжжі слід запобігати надмірній концентрації виробничих потужностей, переміщувати підприємства ближче до ринків, формувати резервні канали збуту, що зміцнить потенціал стійкості. Таким чином, у інтегрованих виробничих мережах, імовірно, буде обмежено ризики і хвильові ефекти. Проте вирішення проблем, пов'язаних із системною конкуренцією і геополітичним суперництвом, потребує державної та наднаціональної підтримки — на додаток до діяльності корпорацій у межах їх стандартних компетенцій. За загальної цифровізації формування високого потенціалу управління змінами має супроводжуватися програмним контролем, завдяки чому долатиметься інформаційна асиметрія в усіх суспільних сферах.

¹⁷ World Investment Report. 2021. Investing in Sustainable Recovery. UNCTAD. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2021_en.pdf

¹⁸ Там само.

У складі робочих груп ЮНКТАД були подані пропозиції, спрямовані на врахування особливостей функціонування підприємств в умовах воєнного стану в Україні при складанні нефінансової звітності [24]. У цілому вони дістали відображення в документі *Guidance on Core Indicators for Sustainability and SDG Impact Reporting (2022 р.)*¹⁹. Насамперед ідентифіковано методологічні засади запровадження і просування практики звітування підприємств про сталий розвиток з метою їх подальшої імплементації в Україні через аналіз ключових змін у нормативних документах ЄС. Це дасть змогу сформулювати концептуальне бачення подальшого розвитку регуляторно-організаційної моделі розкриття інформації стосовно діяльності вітчизняних компаній. Зокрема, в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення необхідно вдосконалити відповідні складові державного інституціонального середовища. Ідеться про посилення фінансових звітів загального призначення через включення додаткової інформації, яка впливає на ймовірні майбутні надходження або вибуття активів підприємства, які не можуть бути ідентифіковані як такі, що відображаються у звітності; уніфікацію вимог до змісту звітів про сталий розвиток через розроблення відповідних стандартів (проекти Європейських стандартів звітності про сталий розвиток (European Sustainability Reporting Standards — ESRS)²⁰, підготовлені EFRAG²¹). Наразі тривають дискусії про План повоєнного відновлення України. Підприємці зазначають, що внаслідок руйнування виробничих потужностей та погіршення фінансового і майнового стану, що відображається у звітності, компанії не можуть отримувати кредитування на загальних засадах. Водночас для суб'єктів господарювання, які постраждали, але сьогодні працюють, мають експортні контракти, займають високі позиції на світових ринках, будуть ухвалені або окремі програми, або пакети підтримки відновлення виробництва. У цьому контексті складання звіту з питань стресостійкості й сталого розвитку допоможе отриманню вичерпної інформації про потенціал подальшого розгортання ділової активності в перспективі, на відміну від констатуючих даних фінансової звітності.

Створення державою сприятливого середовища для запровадження підходів відповідального ведення бізнесу забезпечує узгодженість трансформацій національної системи бухгалтерського обліку з сучасними світовими тенденціями в цій сфері. Євроінтеграція зумовлює врахування в цьому процесі найкращих облікових практик. В Україні на законодавчому рівні вже введено нефінансове звітування підприємств через закріплення відповідних положень у нормативно-правових актах, де ві-

¹⁹ *Guidance on Core Indicators for Sustainability and SDG Impact Reporting*. UNCTAD, 2022. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/diae2022d1_en.pdf

²⁰ *First Set of draft ESRS & Basis for conclusions*. EFRAG, 2022. URL: <https://www.efrag.org/lab6#subtitle4>

²¹ EFRAG (European Financial Reporting Advisory Group) — Європейська консультативна група з фінансової звітності. EFRAG. URL: <https://www.efrag.org/>

дображено концептуальні засади розкриття підприємствами інформації про нефінансовий бік діяльності²².

Розроблення документа роз'яснювального характеру в умовах невідомості, спричиненої повномасштабною російською агресією, сприятиме підвищенню якості розкриття інформації у звіті про управління, корисної для прийняття управлінських, у тому числі інвестиційних, рішень з боку міжнародних, національних стейкхолдерів усіх форм власності. Проект такого документа вже подано на розгляд компетентних органів. У ньому рекомендовано наводити ключові показники діяльності за звітний період з урахуванням настанов згаданого документа ЮНКТАД. Наприклад, для розкриття інформації про ліквідність і зобов'язання вже оприлюднюються дані про основні джерела її підтримки: активи, які забезпечують своєчасне виконання зобов'язань, наявні зобов'язання, їх види і строки погашення, умовні зобов'язання, оцінка їх можливого впливу на ліквідність у розрізі класифікації²³.

Для розуміння впливу повномасштабної російської агресії на діяльність підприємств може наводитися порівняльна інформація за кожним показником, що розкривається, до запровадження воєнного стану, під час воєнного стану і в період післявоєнного відновлення, а також: витрати на інвестиційні проекти, реалізацію яких призупинено внаслідок воєнного стану (тис. грн); обсяг залучених підприємством кредитних ресурсів під час воєнного стану (тис. грн); зміни руху коштів під час воєнного стану (тис. грн). За даними Європейської бізнес-асоціації (European Business Association — ЕВА), згідно з результатами опитування у 2022²⁴ р., 83 % компаній повідомили про падіння доходів у перерахунку в долари США: 32 % про втрати до 1 млн дол., 36 % — про втрати в діапазоні 1—10 млн, 16 % — про втрати більш як 10 млн дол. Через бойові дії 40 % суб'єктів господарювання зазнали безпосередніх втрат, а 25 % мали активи на окупованих територіях (здебільшого це обладнання, техніка, нерухомість, транспорт). Російські обстріли спричинили переривання робочих процесів, скорочення кількості продуктивних годин, зростання витрат через використання генераторів та інші негативні наслідки для операційної роботи компаній. Попри труднощі, компанії, хоча й не завжди

²² Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>; Про затвердження Порядку подання фінансової звітності. Постанова Кабінету Міністрів України № 419 від 28.02.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF#Text>; Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління. Наказ Міністерства фінансів України № 982 від 07.12.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text>

²³ Guidance on Core Indicators for Sustainability and SDG Impact Reporting. UNCTAD. 2022. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/diae2022d1_en.pdf

²⁴ У 83 % компаній ЕВА відбулося падіння бізнесу у 2022 році. ЕВА. 2023. 30 січ. URL: <https://eba.com.ua/u-83-kompanij-eva-vidbulosya-padinnya-biznesu-u-2022-rotsi/> (дата звернення: 15.05.2023).

системно, виплачували заробітну плату; 27 % компаній мали фінансові резерви на півроку, 23 % — на рік, 36 % — на рік і більше.

Слід підкреслити, що термін «нефінансова звітність» нині використовується в значенні, наведеному в Директиві 2013/34/ЄС, тобто як звітність, що містить інформацію, котра характеризує стан і перспективи розвитку підприємства і розкриває основні ризики й невизначеності його діяльності, у тому числі щодо сталого розвитку²⁵. Таке тлумачення відповідає дефініції «звітність про сталий розвиток», наведеній у Директиві 2022/2464 про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 537/2014, Директив 2004/109/ЄС, 2006/43/ЄС і 2013/34/ЄС щодо корпоративної звітності про сталий розвиток, прийнятій Європейським парламентом 14 грудня 2022 р.²⁶ Проте, оскільки сьогодні міжнародними організаціями (наприклад, EFRAG, International Sustainability Standards Board — ISSB²⁷) проводиться робота над стандартизацією підходів до розкриття підприємствами інформації щодо сталого розвитку, то після ухвалення і погодження на міжнародному рівні положень відповідних стандартів (IFRS S1 «Загальні вимоги до розкриття фінансової інформації, пов'язаної зі сталим розвитком», IFRS S2 «Загальні вимоги до розкриття фінансової інформації, пов'язаної зі сталим розвитком», ESRS), до Керівних настанов буде внесено уточнення в частині понятійно-термінологічного апарату (терміни «звітність про сталий розвиток», «інформація про сталий розвиток» на заміну термінів «нефінансова звітність», «нефінансова інформація»). Над цими питаннями в рамках управлінських інновацій Міністерства фінансів України багато років працює колектив ДННУ «Академія фінансового управління» [25]. Однак, з урахуванням того, що сьогодні лідером у науковому супроводі розроблення Плану відновлення України є ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» на чолі з академіком В.М. Гейцем, ми впевнені, що наші спільні дослідження в цьому напрямі стануть функціональною складовою інституціонального базису резиліентності національної економіки у воєнний час і в повоєнній відбудові.

На міжнародному рівні ухвалено документ ООН «Розроблення і реалізація національного плану дій щодо звітності про сталий розвиток — отримані уроки»²⁸, у підготовці якого авторка також брала участь. На

²⁵ Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України № 996-XIV від 16.07.99 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

²⁶ Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464> (дата звернення: 15.05.2023).

²⁷ International Sustainability Standards Board. IFRS. URL: <https://www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board/> (дата звернення: 15.05.2023).

²⁸ Tackling the Sustainability Reporting Challenge. A Policy Guide. UNCTAD, 2023. https://unctad.org/system/files/official-document/diae2022d3_en.pdf

крайньому рівні наявність високоякісної інфраструктури відповідної звітності дає змогу об'єктивно оцінювати внесок приватного сектору у створення більш стресостійкої економіки, залучати з цією метою інвестиції з міжнародних джерел. У цьому документі обґрунтовано необхідність **створення і зміцнення інфраструктури національної звітності про сталий розвиток**. З точки зору компаній такі звіти сприяють покращенню репутації, підвищенню лояльності до бренду, залученню інвестицій, імплементації у глобальні ланцюжки створення вартості. У зазначеному документі запропоновано концептуальні засади для складання національних «дорожніх карт» формування відповідної інфраструктури, що доцільно використати в Плані повоєнної відбудови України.

ВИСНОВКИ

У період повоєнного відновлення України очікується посилення динамічних загроз невизначеності, геоекономічної фрагментації, тому реформи корпоративного сектору економіки будуть спрямовані на роздержавлення активів, імплементацію європейських механізмів конкурентної координації, зміну мотивації суб'єктів господарювання, чітке розмежування їх компетенції, прав і відповідальності. Позитивний результат поєднання ринкового й регульованого механізмів організації економічних відносин дасть змогу забезпечити досягнення стратегічних цілей: значних темпів розвитку науково-технічного прогресу, економічного зростання і стресостійкості виробництва, відносної стабільності цін і високої якості життя населення.

План повоєнного відновлення має передбачати інституціоналізацію національних індексів, стандартів з глобальними показниками, міжнародними вимогами до збирання й обміну інформацією. Нині технології інформатизації перетворюються на окремий, самостійний ресурс разом з управлінською діяльністю, націленою на створення резилієнтних засад стійкості національних СЕС. Специфіка їх функціонування повинна спрямовуватися на захист прав власності, дотримання принципів доброчесності, підзвітності, попередження ймовірних порушень чинних норм і правил. Ідеться про запобігання викривленню фінансових результатів інвестиційних, амортизаційних, страхових та інших операційних сфер, зокрема, тих, які спричиняють незаконне заниження прибутку або навмисне завищення цінових складників у довірливих відносинах, що регулюють обороти всіх видів активів.

У контексті розбудови регуляторної інфраструктури звітності про сталий розвиток необхідно: підвищувати обізнаність про негативний і позитивний внесок компаній у досягнення ЦСР; активно просувати принцип «подвійної суттєвості»; усвідомлювати переваги і важливість звітності у сфері стресостійкості й сталого розвитку в політичному контексті, поширювати найкращий досвід у цій сфері на міжнародному рівні.

У «дорожній карті» створення управлінської інфраструктури звітності про сталий розвиток варто: формалізувати інституційні зобов'язання щодо забезпечення ресурсів і співробітництва; гарантувати професійне управління проектами; використовувати переваги міжнародного досвіду і ефективних практик; створити національне сховище звітів про стійкий розвиток тощо. Не менш важливими є також дії щодо організаційної планової та моніторингової функцій управління процесами, включно з політичними аспектами розв'язання конкретних завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Пер. з англ. Київ, ВД «Києво-Могилянська академія», 2011. 242 с.
2. Hayek F.A. The Collected Works. Capital and Interest. L.H. White (Ed.). Routledge, 2016, Vol. 11. 208 p. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226274904.001.0001>
3. Hayek F.A. The Collected Works. Business Cycles: Part I. H. Klausinger (Ed.). Routledge.2012. Vol.7.304p.<https://doi.org/10.7208/chicago/9780226320465.001.0001>
4. Hayek F.A. The Collected Works. Business Cycles: Part II. H. Klausinger (Ed.). Routledge.2012. Vol.8.360p.<https://doi.org/10.7208/chicago/9780226320496.001.0001>
5. Berle A.A., Means G.C. The Modern Corporation and Private. Routledge, 2017. 433 p.
6. Drucker P.F. Concept of the Corporation. Routledge, 2017. 362 p. <https://doi.org/10.4324/9781315080734>
7. Kelso L.O., Kelso P.H. Democracy and Economic Power: Extending the ESOP Revolution through Binary Economics. Cambridge; Massachusetts, Ballinger Publishing Co., 1986.
8. Erhard L. Prosperity Through Competition. Ludwig von Mises Institute, 2010. 228 p.
9. Coase R.H. The Firm, the Market, and the Law. University of Chicago Press, 2012. 228 p.
10. Buchanan J.M., Tollison R.D. The Theory of Public Choice — II. University of Michigan, 2009. 464 p.
11. Stiglitz J.E. Rewriting the Rules of the European Economy: An Agenda for Growth and Shared Prosperity. W.W. Norton & Company, 2020. 400 p.
12. Williamson O.E. The Theory of the Firm as Governance Structure: From Choice to Contract. *Journal of Economic Perspectives*. 2002. Vol. 16. No. 3. P. 171—195. <https://doi.org/10.1257%2F089533002760278776>
13. Galbraith J.K. The Affluent Society Fortieth Anniversary Edition. New York, Houghton Mifflin Company, 1998.
14. Геєць В.М. До питання теорії і практики політики соціальної якості в повоєнній Україні. *Економіка України*. 2023. № 4. С. 3—22. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.04.003>
15. Гриценко А.А. Національно-укорінений розвиток у розділено-спільному світі. У: Міжнародний історичний досвід повоєнної реконструкції економіки: уроки для України. Мат. міжн. наук.-практ. конференції (Київ, 27 квітня 2023 р.). ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України»; Інститут вищої освіти НАПН України. Київ, 2023. С. 13. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Mizhnar-istor-dosvid-povojen-rekonstrukcii-uroky-dla-Ukrainy.pdf>

16. Лібанова Е.М. Щодо повоєнного відродження України. *Вісник НАН України*. 2023. № 2. С. 55—61. <https://doi.org/10.15407/vsn2023.02.055>
17. Hanushek E.A., Woessmann L. The Basic Skills Gap. *Finance & Development*. 2022. No. 6. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2022/06/basic-skills-gap-hanushek-woessmann>
18. Марченко С.М. Стратегічне управління державними фінансами: євроінтеграційний курс, міжнародні тренди, національні особливості. *Фінанси України*. 2022. № 1. С. 7—26. <https://doi.org/10.33763/finukr2022.01.007>
19. Goldin I. Rethinking Global Resilience. *Finance & Development*. 2020. September. P. 4—10. URL: <http://reparti.free.fr/fd0920.pdf>
20. Риндзак О.Т. Оцінювання соціальної вразливості: теоретико-методологічні аспекти. *Економіка України*. 2022. № 6. С. 54—65. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.06.054>
21. Єфименко Т.І. Управління економікою в умовах війни і післявоєнної реконструкції як специфічний механізм розв'язання суперечностей глобалізації та локалізації. У: Економічні суперечності глобалізації та локалізації в умовах гібридної війни та післявоєнної реконструкції. Кол. моногр. За ред. А.А. Гриценка. НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Київ, 2022. С. 94—148. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Es-superech-globaliz-ta-localiz-v-umomah-gibryd-viyny.pdf>
22. Akanbi O.A., Gueorguiev N., Honda J. et al. Avoid a Fall or Fly Again: Turning Points of State Fragility. *IMF Working Paper*. 2021. Iss. 133. 48 p. <https://doi.org/10.5089/9781513573687.001>
23. Brakman S., Garretsen H., van Witteloostuijn A. The turn from just-in-time to just-in-case globalization in and after times of COVID-19: An essay on the risk re-appraisal of borders and buffers. *Social Sciences & Humanities Open*. 2020. Vol. 2. Iss. 1. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2020.100034>
24. Єфименко Т.І. Інформаційний та фінансовий простір посилення резилієнтності економіки в умовах сталого розвитку. *Фінанси України*. 2022. № 11. С. 7—18. <https://doi.org/10.33763/finukr2022.11.007>
25. Єфименко Т.І., Ловінська Л.Г., Олійник Я.В., Кучерява М.В. Звітність підприємств про сталий розвиток в умовах пандемії COVID-19. Моногр. ДННУ «Акад. фін. управління». Київ, 2021. 242 с. URL: https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=1030&num=1

Надійшла 23.05.2023

Прорецензована 26.05.2023

Підписана до друку 01.06.2023

REFERENCES

1. Schumpeter J.A. The theory of economic development. An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle. Kyiv, 2011 [in Ukrainian].
2. Hayek F.A. The Collected Works. Capital and Interest. L.H. White (Ed.). Routledge, 2016, Vol. 11. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226274904.001.0001>
3. Hayek F.A. The Collected Works. Business Cycles: Part I. H. Klausinger (Ed.). Routledge, 2012, Vol. 7. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226320465.001.0001>
4. Hayek F.A. The Collected Works. Business Cycles: Part II. H. Klausinger (Ed.). Routledge, 2012, Vol. 8. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226320496.001.0001>
5. Berle A.A., Means G.C. The Modern Corporation and Private Property. Routledge, 2017.

6. Drucker P.F. Concept of the Corporation. Routledge, 2017. <https://doi.org/10.4324/9781315080734>
7. Kelso L.O., Kelso P.H. Democracy and Economic Power: Extending the ESOP Revolution through Binary Economics. Cambridge; Massachusetts, Ballinger Publishing Co., 1986.
8. Erhard L. Prosperity Through Competition. Ludwig von Mises Institute, 2010.
9. Coase R.H. The Firm, the Market, and the Law. University of Chicago Press, 2012.
10. Buchanan J.M., Tollison R.D. The Theory of Public Choice — II. University of Michigan, 2009.
11. Stiglitz J.E. Rewriting the Rules of the European Economy: An Agenda for Growth and Shared Prosperity. W.W. Norton & Company, 2020.
12. Williamson O.E. The Theory of the Firm as Governance Structure: From Choice to Contract. *Journal of Economic Perspectives*, 2002, Vol. 16, No. 3, pp. 171-195. <https://doi.org/10.1257%2F089533002760278776>
13. Galbraith J.K. The Affluent Society. Fortieth Anniversary Edition. New York, Houghton Mifflin Company, 1998.
14. Heyets V. On the question of theory and practice of social quality policy in post-war Ukraine. *Economy of Ukraine*, 2023, No. 4, pp. 3-22. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.04.003> [in Ukrainian].
15. Hrytsenko A.A. Nationally rooted development in a divided-common world. In: International historical experience of postwar economic reconstruction: lessons for Ukraine. Proc. Int. Sci.-Pract. Conference (Kyiv, April 27, 2023). Kyiv, 2023, p. 13. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Mizhnar-istor-dosvid-povojen-rekonstrukcii-uroky-dla-Ukrainy.pdf> [in Ukrainian].
16. Libanova E.M. On the post-war revival of Ukraine. *Visn. Nac. Acad. Nauk Ukr.*, 2023, No. 2, pp. 55-61. <https://doi.org/10.15407/visn2023.02.055> [in Ukrainian].
17. Hanushek E.A., Woessmann L. The Basic Skills Gap. *Finance & Development*, 2022, No. 6. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2022/06/basic-skills-gap-hanushek-woessmann>
18. Marchenko S. Strategic public finance governance: European integration course, international trends, national peculiarities. *Finance of Ukraine*, 2022, No. 1, pp. 7-26. <https://doi.org/10.33763/finukr2022.01.007> [in Ukrainian].
19. Goldin I. Rethinking Global Resilience. *Finance & Development*, 2020, September, pp. 4-10. URL: <http://reparti.free.fr/fd0920.pdf>
20. Ryndzak O. Social vulnerability assessment: theoretical and methodological aspects. *Economy of Ukraine*, 2022, No. 6, pp. 54-65. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.06.054> [in Ukrainian].
21. Iefymenko T.I. Economic management in the conditions of war and post-war reconstruction as a specific mechanism for resolving the contradictions of globalization and localization. In: Economic contradictions of globalization and localization in the conditions of hybrid war and post-war reconstruction. A.A. Hrytsenko (Ed.). Kyiv, 2022. pp. 94-148. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Ec-superech-globaliz-ta-localiz-v-umomah-gibryd-viyny.pdf> [in Ukrainian].
22. Akanbi O.A., Gueorguiev N., Honda J. et al. Avoid a Fall or Fly Again: Turning Points of State Fragility. *IMF Working Paper*, 2021, Iss. 133. <https://doi.org/10.5089/9781513573687.001>
23. Brakman S., Garretsen H., van Witteloostuijn A. The turn from just-in-time to just-in-case globalization in and after times of COVID-19: An essay on the risk

- re-appraisal of borders and buffers. *Social Sciences & Humanities Open*, 2020, Vol. 2, Iss. 1. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2020.100034>
24. Iefymenko T. Information and fiscal space to strengthen the resilience of the economy in conditions of sustainable development. *Finance of Ukraine*, 2022, No. 11, pp. 7-18. <https://doi.org/10.33763/finukr2022.11.007> [in Ukrainian].
25. Iefymenko T.I., Lovinska L.H., Oliynyk Ya.V., Kucheryava M.V. Enterprise reporting on sustainable development in the conditions of the COVID-19 pandemic. Kyiv, 2021. URL: https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=1030&num=1 [in Ukrainian].

Received on May 23, 2023

Reviewed on May 26, 2023

Signed for printing on June 1, 2023

Tetiana Iefymenko, Dr. Sci. (Econ.), Prof., Academician of the NAS of Ukraine
President of the Academy of Financial Management
38, Mykoly Mikhnovskoho Blvd, Kyiv, 01104, Ukraine

HARMONIZATION OF THE INFORMATION ENVIRONMENT FOR STRESS RESISTANCE OF THE CORPORATE SECTOR OF ECONOMY

For almost a year and a half since the start of the full-scale invasion of Ukraine by Russian troops, our people have been demonstrating to the whole world the presence of invaluable domestic intangible assets: cultural, ethnic, genetic, intellectual — in the form of courage, determination, communication, leadership and resilience. Thanks to the synergistic effect of their combination with material component, macroeconomic, financial and external stability has been overall preserved, although the threat of destructive phenomena is increasing. Therefore, despite our indomitableness and support from the International Monetary Fund and other significant official financing from the outside, Ukraine will continue to face serious challenges and a considerable need for monetary and credit resources. The corporate sector of the economy requires high volumes of capital investments, which are impossible without harmonizing the information space of entrepreneurs' and employers' business activity with global norms and rules for compliance with the principles of transparency, accountability, property rights protection, as well as improving the investment climate and tackling corruption at all levels.

Using modern economic theories, research, on the one hand, and experience of corporate entrepreneurship in the coordinates of the regulatory role of supranational, state structures, on the other, the methodological principles of promoting the best practice of enterprise reporting on sustainable development have been determined with the aim of their further implementation in Ukraine. Based on the analysis of key changes made to the EU directives, other international regulations, ways to further standardize the disclosure of information on stress resistance, as well as sustainable development of business entities, are proposed. The appropriateness of integrating into the enterprise reporting cycle the very important data on the shock resilience potential in the conditions of war and post-war reconstruction is substantiated.

Keywords: *uncertainty; stress resistance; resilience of national economy; sustainable development reporting; infrastructure of sustainable development reporting; Post-war reconstruction plan for Ukraine.*